

NEAKADEMSKI PROGRAM FER ŠKOLE

Ljetni semestar: 23.03.2026 – 31.05.2026.

18:00 – 19:30

I. Kurs: Ko je ubio Boga u njoj? Ne ubijajte Boga u meni (Ponedjeljak)

1. Šta znači ubiti Boga u nekome: kulturalno i strukturno nasilje
2. Mitovi i činjenice o nasilju
3. Prisilna kontrola
4. Kad se nasilje zove tradicije
5. Rodno zasnovano nasilje – Tora
6. Rodno zasnovano nasilje – Biblija
7. Rodno zasnovano nasilje – Kur'an
8. Duhovno nasilje
9. Kad vjera postane trauma i izlazak iz traume
10. Uloga vjere u rehabilitaciji od nasilja

1. Ubiti Boga u nekome

“Ubiću Boga u tebi”, jedna je od najtežih pretnji nasiljem, metaforičkim pominjanem Boga upućuje na poništavanje osobe i njene suštine emocionalnim ili fizičkim nasiljem. Izlaganja na ovom kursu nasilje nad ženama posmatraju kao izraz strukturnog i kulturnog nasilja, a ne kao posledicu individualne patologije i odgovornosti. Koncept strukturnog nasilja skreće pažnju na društvene institucije, na procese i politike koje sistemski definišu, proizvode i reprodukuju podređen položaj i nejednakost žena. Simboličko i kulturno nasilje zatim normalizuju strukturno i direktno nasilje tako da ono postaje društveno prihvatljivo. Na predavanjima ćemo, kroz ilustrativne primere kulturnih obrazaca i rodne ideologije u religijama, običajima i jeziku, pokazati kako se direktno i strukturno nasilje opravdava i legitimiše čineći, na taj način, da ono opstaje neprepoznato kao nasilje.

2. Mitovi i činjenice o nasilju

U ovom kontekstu „mitovi“ označuju uobičajena, „zdravorazumska“ tumačenja nasilja i njegovih uzroka, dok se „činjenice“ odnose na rezultate znanstvenih istraživanja koja takva tumačenja provjeravaju. Budući da se „zdravorazumska“ objašnjenja često ponavljaju, ona s vremenom poprimaju privid čvrsto utemeljenih činjenica. Znanstvena provjera takvih objašnjenja stoga predstavlja svojevrsnu „demitologizaciju“. U tom se smislu i povijest istraživanja obiteljskog nasilja može razumjeti kao proces „demitologizacije“, odnosno kao sustavna znanstvena provjera prevladavajućih pretpostavki o nasilju. U predavanju će se obraditi i pojedini mitovi povezani s religijskim interpretacijama.

3. Prisila kontrola

Prisilna kontrola je model planskog, sustavnog i dugotrajnog emocionalnog, psihičkog i ekonomskog zlostavljanja koje žrtvu pretvara u taoca zlostavljača. Kao takva prepoznata je kao ključni mehanizam nasilja nad ženama u intimnim partnerskim odnosima, a razumijevanje prisilne kontrole ključno je za razumijevanje dinamike nasilja, a odgovara i na pitanja kako žene završe u nasilnom odnosu i kako u njemu ostanu zarobljene. U ovom predavanju analiziramo što je, zašto je i kako rodno uvjetovana prisilna kontrola, koje su posljedice prisilne kontrole i tehnike prevladavanja.

4. Kad se nasilje zove tradicije

Na predavanju „Kad se nasilje zove tradicija“ počecemo od pitanja koja mnoge žene sebi postavljaju: *Da li je ovo normalno? Da li preterujem? Da li je ovo jednostavno tako kod nas?* Pričacemo kako se nasilje nad ženama često pravda običajima i pravilima o tome kako žena treba da se ponaša i da se zbog toga nasilje ne prepozna odmah. Razgovaracemo o tome kako pojedina tumačenja iz religije mogu učiniti da kontrola i ponižavanje žena izgledaju „normalno“ ili „prirodno“ i zašto je važno da se to prepozna na vreme, pre nego što nasilje preraste u najteži oblik - ubistvo žene.

5. Rodno zasnovano nasilje u judaizmu: tekst, tumačenje i odgovornost

Predavanje razmatra rodno zasnovano nasilje u judaizmu kroz analizu normativnih tekstova i njihovih tumačenja u Tori i rabinskoj tradiciji. Vidjet ćemo kako su određeni narativi i pravni propisi historijski čitani i primjenjivani, ali i kako se danas tumače te norme i kritički propituju patrijarhalne interpretacije koje mogu normalizirati ili prikrivati nasilje. Poseban naglasak stavljamo na odgovornost zajednice i zaštitu dostojanstva žrtava nasilja.

6. Rodno zasnovano nasilje u Bibliji

Biblija sadrži potresne prikaze rodno zasnovanog nasilja (od grupnog silovanja do silovanja unutar obitelji) koji otvaraju pitanje kako te tekstove čitati odgovorno, bez normalizacije nasilja i bez prebacivanja krivnje na žrtve. U predavanju ćemo razmotriti povijesni i književni kontekst tih pripovijesti, načine na koje su se tumačile i kako su katkad služile opravdavanju moći i podložnosti. Posebnu ćemo pozornost posvetiti mogućim poveznicama s današnjim oblicima rodno zasnovanog nasilja te hermeneutičkim pristupima koji ove tekstove čitaju kao upozorenje i poziv na zaštitu dostojanstva i na pravедnost.

7. Rodno zasnovano nasilje u Kur'anu

Predavanje razmatra pitanje rodno zasnovanog nasilja u svjetlu **Kur'an**, polazeći od temeljnih kur'anskih principa ljudskog dostojanstva, pravde (*'adl*) i milosti (*rahma*). Analizira se kako pojedini ajeti, posebno oni koji se odnose na porodične odnose i autoritet, bivaju historijski i savremeno tumačeni, uključujući i njihovu zloupotrebu za opravdavanje nasilja. Poseban naglasak stavlja se na savremene, kontekstualne i feminističke islamske interpretacije koje nasilje prepoznaju kao suprotno kur'anskoj etici te afirmiraju odgovornost zajednice u prevenciji, zaštiti žrtava i izgradnji rodno pravédnih odnosa.

8. Duhovno nasilje

O seksualnom nasilju u vjerskim zajednicama posljednjih se godina provode brojna istraživanja, a mediji izvještavaju i o izrečenim kaznama. Istraživanja, međutim, upućuju da seksualnom nasilju često prethodi duhovno zlostavljanje: manipulacija vjerskim autoritetom, učenjima i pobožnostima kako bi se osobu podložilo i dovelo u stanje ovisnosti. Nasilnik ili nasilnica pritom preuzima ulogu Boga te upravlja životom i postupcima druge osobe. U predavanju ćemo se pobliže upoznati s fenomenom duhovnog zlostavljanja, načinima na koje se provodi te mogućnostima njegovog prepoznavanja i prevencije.

9. Kad vjera postane trauma i izlazak iz traume

Vjera može postati izvor traumatskog iskustva kada se instrumentalizira kroz rigidne interpretacije koje legitimiziraju kontrolu, krivicu i šutnju, umjesto da pruža zaštitu, smisao i podršku. Proces izlaska iz traume započinje kroz kritičku reinterpetaciju vjerskih narativa, njihovo ponovno povezivanje s principima dostojanstva, pravde i brige za ljudsko biće, kao i kroz niz drugih strategija koje uključuju razradu traume proživljene kroz religijsku instrumentalizaciju.

10. Uloga vjere u rehabilitaciji od nasilja

Ovo predavanje će se baviti potencijalom vjere za iscjeljenje, oporavak, rehabilitaciju, detraumatizaciju i oprost nakon nasilja. Propitivaćemo kako religijska socijalizacija, religijska naučavanja, religijske prakse, ali prije svega duhovnost, utiču na oporavak žrtve nasilja. Duhovni rast nakon nasilja omogućava buđenje nade u budućnost i nove početke, a naročito razvijanje otpornosti koja je ključna za mentalnu stabilnost i fizičko zdravlje.

II: Kurs: Je li žena čovjek? (Utorak)

1. Ko je čovjek (stvaranje, opisi, osobine ljudi) – Tora
2. Ko je čovjek (stvaranje, opisi, osobine ljudi) – Biblija
3. Ko je čovjek – Kuran, stvaranje, opisi, osobine ljudi – Kur'an
4. Hava i Lilith
5. Sve ste vi Eve
6. Je li krivo krivo rebro?
7. Stvaranje i grijeh u filmu
8. Normalizacija strukturalne mizoginije kroz vizualnu reprezentaciju mitskih tema
9. Prvi grijeh u književnosti
10. Žena u narodnom stvaralaštvu i prvi grijeh

1. Ko je čovjek (stvaranje, opisi, osobine ljudi) – Tora?

U Tori postoje dvije narativne tradicije o stvaranju ljudskog bića koje su kroz povijest bile predmet intenzivnih teoloških i hermeneutičkih rasprava. Predavanje analizira kako su se ovi tekstovi tumačili u jevrejskoj tradiciji, od rabinske literature i midraša (komentara) pa do suvremenih feminističkih egzegeza. Posebna pažnja posvećuje se narativu o „prvom grijehu“,

koji u Tori ne funkcionira primarno kao doktrina naslijeđene krivnje, nego kao priča o ljudskoj slobodi, izboru i odgovornosti.

2. Žena kao slika Božja i kao biće stvoreno od *adamova* rebra - Biblija

U Bibliji postoje dvije pripovijesti o stvaranju prvih ljudi. Prema prvoj, muškarac i žena stvoreni su ravnopravno, kao slike Božje. Prema drugoj, najprije je stvoren čovjek (*'ādām*), a potom žena. U predavanju ćemo analizirati kako su se te pripovijesti tumačile tijekom povijesti, kako je pojam „čovjek“ postao poistovjećen s muškarcem te kakve je posljedice to imalo za život žena u obitelji i javnosti. Upoznat ćemo se i sa suvremenim tumačenjima te mogućnostima koje ona nude za ravnopravne rodne odnose.

3. Stvaranje prvog čovjeka i prvi grijeh u Kur'anu

U Kur'anu narativi o stvaranju i prvom grijehu naglašavaju zajedničko porijeklo muškarca i žene, njihovo jednako dostojanstvo i zajedničku moralnu odgovornost. U Kur'anu nema naslijeđenog grijeha niti krivnje žene, već je fokus na slobodnoj volji, iskušenju i mogućnosti pokajanja za ljude. Predavanje razmatra kako klasična i savremena tumačenja nude teološke resurse za rodno ravnopravne i etički odgovorne odnose.

4. Hava i Lilith u judaizmu: rod, tumačenje i simbolički otpor

U judaizmu, likovi Hava i Lilith predstavljaju dva različita, ali međusobno povezana narativna i simbolička odgovora na pitanje stvaranja žene i rodni odnosa. Dok je Hava centralna figura biblijskog teksta, Lilith se pojavljuje u rabinskoj i srednjovjekovnoj tradiciji kao marginalizirani, ali snažan simbol ženskog otpora hijerarhiji i prisilnoj poslušnosti. Predavanje analizira kako su ova dva lika tumačena kroz povijest, te kako savremene feminističke egzegeze koriste njihovu napetost za kritiku patrijarhalnih čitanja i za promišljanje rodne ravnopravnosti unutar judaizma.

5. Sve ste vi Eve

Tko je kriv za grijeh prvih ljudi: Adam, Eva ili oboje? U predavanju ćemo analizirati različita tumačenja biblijske pripovijesti o grijehu prvih ljudi (Post 3) te posljedice tih tumačenja za konkretan život žena. Upoznat ćemo se i sa suvremenim tumačenjima toga biblijskog teksta.

6. Je li krivo krivo rebro?

Predavanje razmatra poznati hadis prema kojem je žena „stvorena od krivog rebra“ i njegovo mjesto u islamskoj tradiciji. Analizira se kako su ovi tekstovi tumačeni u klasičnoj i savremenoj islamskoj misli. Posebna pažnja posvećena je savremenim feminističkim i kontekstualnim pristupima koji propituju zloupotrebu ovog hadisa u opravdavanju rodne hijerarhije i nude alternativna, rodno osjetljiva tumačenja islama.

7. Filmski prikazi stvaranja muškarca i žene

Ovo predavanje istražuje kako filmski narativi reinterpretiraju biblijski izvještaj o stvaranju i odnos žene i muškarca u edenskom vrtu (npr. *Simpsons Bible Stories*, *The Bible: In the*

Beginning, Genesis: Creation and the Flood). Polazeći od teoloških i feminističkih čitanja, kroz analizu filmskih prikaza stvaranja i „pada“, postavlja se pitanje: Je li žena u tim narativima doista čovjek jednako kao muškarac ili je i dalje zamišljena kao Drugotna kroz pribjegavanje rodnim ulogama i stereotipima?

8. Normalizacija strukturalne mizoginije kroz vizualnu reprezentaciju mitskih tema

Predavanje se bavi ulogom zapadnoeuropske visoke umjetnosti u procesu orođivanja svojstvenom heteropatrijarhatu kojemu je mizoginija imanentna. Usredotočuje se na modalitete vizualne reprezentacije mitskih tema kroz koje se strukturalno nasilje normalizira i reproducira. Pojedini ikonografski obrasci kontekstualizirat će se analizom diskursa grčkih i rimskih mitova, te će se naznačiti elementi kontinuiteta i transformacija antičkih mitova u kršćanstvu. Pritom će se posebna pozornost posvetiti proizvodnji binarne opozicije um-tijelo iz koje, među ostalim, proizlazi i demonizacija ženskosti.

9. Žena kao grešnica i izvor zla u književnosti

Zašto je žena u književnosti tako često prikazana kao izvor grijeha, propasti, nereda i moralne prijetnje? U predavanju „Žena kao grešnica i izvor zla u književnosti“ analiziramo načine na koje su književni kanoni kroz stoljeća oblikovali sliku žene kao iskušenja, krivca ili nositeljice zla. Kroz primjere od antičkih mitova do savremene književnosti razotkrivamo narative koji normaliziraju njenu dehumanizaciju i koji se uporno reproduciraju. Istražujemo, čitamo i preispitujemo književni kanon.

10. Djevojci nikoja haljina ne stoji ljepše od stida

U ovom predavanju bit će predstavljeni stereotipni prikazi žena u poslovicama povezujući ih s biblijskim mitom o prvoj ženi i konceptom istočnog grijeha. Propitat ćemo kako se arhetip ženske krivnje i moralne nestabilnosti reproducira od religijskog mita, preko folklora do suvremenih kulturnih narativa. U tome ćemo se poslužiti feminističkom kritikom koja nam omogućuje dekonstrukciju ovih diskursa i otvara prostor za njihovu reinterpretaciju.

III. Kurs. Žensko lice Boga ili kojega je roda Bog? (Srijeda)

1. Zašto je Bog u muškom rodu?
2. Ima li Bog rod u Tori?
3. Ima li Bog rod u Bibliji?
4. Ima li Bog rod u Kur'anu?
5. Može li žena biti rabinka?
6. Može li žena biti svećenica?
7. Može li žena biti imam?
8. Ženski bogoliki likovi u filmu
9. Mariologija/Merjemologija
10. Wicca – moderni pokreti

1. Zašto je Bog u muškom rodu?

Iako Bog u monoteističkim religijama nadilazi sve ljudske kategorije uključujući i rod, prikazi i predodžbe Boga u kršćanstvu i islamu uveliko su oblikovani muškom jezičnom i simboličnom matricom. Takvi androcentrični prikazi imaju duboke posljedice i na formiranje rodnih uloga, hijerarhija i moralnih očekivanja u vjerničkim zajednicama. U predavanju ćemo analizirati važnost jezika u oblikovanju religijske svijesti te predstaviti mistične tradicije i feminističke teološke diskurse koje nude alternativne mogućnosti govora o Bogu koje omogućavaju nadilažene rodne dihotomije.

2. Ima li Bog rod u Tori?

Predavanje analizira kako je Bog predstavljen u Tori, s posebnim fokusom na jezik, metafore i gramatičke oblike kojima se Božanstvo opisuje. Iako se u tekstu često koristi muški gramatički rod, Tora istovremeno sadrži snažne nemuške i rodno fluidne slike Boga – poput rađanja, brige i suosjećanja – koje nadilaze biološke i društvene kategorije roda. Kroz klasična i savremena židovska tumačenja, predavanje propituje kako se rodni jezik o Bogu formirao, kako je utjecao na teologiju i društvene odnose, te koje mogućnosti otvara za rodno osjetljivo i inkluzivno razumijevanje Božanskog.

3. Ima li Bog rod u Bibliji?

Bog se u Bibliji pojavljuje pod više imena i u raznovrsnim slikama. Ljudi mu daju imena polazeći od iskustva njegova djelovanja u vlastitom životu. Budući da je u patrijarhalnom svijetu muškarac glava obitelji i plemena, nije neobično da se Boga opisuje i imenuje pojmovima koji proizlaze iz muškoga iskustva i društvenih uloga. Ipak, biblijski govor o Bogu nije jednoznačan: o njemu se govori i u ženskim slikama te mu se pripisuju osobine koje se tradicionalno povezuju sa ženama. Katolička Crkva uči da je Bog iznad ljudskih kategorija, pa tako i iznad spolne razlike. Unatoč tomu, u katehezama, propovijedima i bogoslužju o Bogu se gotovo redovito govori u muškom rodu, a spominjanje „Boga majke“ nerijetko izaziva nelagodu.

4. Ima li Bog rod u Kur'anu?

Predavanje razmatra pitanje Božijeg roda u Kur'anu, polazeći od kur'anskog učenja o Božijoj apsolutnoj transcendenciji. Iako se u jeziku Kur'ana koriste gramatički muški oblici, oni ne označavaju biološki ili društveni rod, već slijede strukturu arapskog jezika. Kroz analizu Božijih imena i atributa, kao i klasičnih i savremenih teoloških tumačenja, predavanje pokazuje kako Kur'an dosljedno odbacuje pripisivanje roda Bogu te otvara prostor za nerodna, inkluzivna i etički osjetljiva razumijevanja Božanskog.

5. Može li žena biti rabinka?

Predavanje razmatra teološko i institucionalno pitanje može li žena predstavljati Boga u judaizmu kroz ulogu rabinki, polazeći od shvaćanja da je svako ljudsko biće stvoreno na sliku Božju u Tori. Analizira se razvoj ženskog rabinata u savremenom judaizmu, kao i halahičke, hermeneutičke i etičke rasprave koje su pratile uključivanje žena u religijsko vodstvo. Posebna pažnja posvećena je feminističkim židovskim teologijama koje rabinski autoritet ne vide kao imitaciju muškog modela moći, nego kao oblik odgovorne interpretacije, brige za zajednicu i svjedočenja Božanske pravde u svijetu.

6. Može li žena biti svećenica?

Isus se kao povijesna osoba rodio u muškom tijelu, pa se može činiti logičnim zaključak da ga je teško prikazivati ženskim metaforama i slikama. Međutim, takve se metafore i slike pojavljuju već u evanđeljima. Srednjovjekovna teologija, mistika i umjetnost opisivale su i prikazivale Isusovo tijelo ne samo u ženskim slikama nego i izvan heteronormativnog okvira. U predavanju ćemo raspravljati o tome što znači predstavljati Krista u liturgijskom slavlju, koliku važnost možemo i trebamo pripisivati njegovu muškom tijelu te koji su argumenti da žena u Katoličkoj crkvi (ne) može biti svećenica.

7. Može li žena biti imam?

Predavanje razmatra pitanje mogu li žene biti imami u islamu kroz teološke, pravne i povijesne perspektive, polazeći od činjenice da u Kur'anu ne postoji izričita zabrana ženskog vjerskog vodstva. Analizira se razlika između normativnih pravnih tumačenja i stvarnih historijskih praksi, uključujući uloge žena kao učiteljica, pravnica i duhovnih autoriteta. Poseban naglasak stavlja se na savremene islamske i feminističke interpretacije koje preispituju vezivanje imamske funkcije isključivo uz muški rod te otvaraju prostor za rodno pravednije razumijevanje vjerskog autoriteta i zajedničke odgovornosti.

8. Ženski bogoliki likovi u filmu

Polazi se od shvaćanja filma kao snažnog kulturnog i teološkog prostora u kojem se oblikuju slike Boga, čovjeka i svijeta. U dijalogu feminističke teologije i filmskih studija propituje se kako filmski narativi izazivaju stoljetnu predodžbu Boga isključivo u muškim kategorijama, otvarajući prostor za ženske metafore božanskoga. Kroz analizu filmskih primjera u kojima se pojavljuju ženski kristoliki i bogoliki likovi (npr. *Chocolat*, *All That Jazz*, *Always*, *The Shack*, *Dogma*), predavanje pokazuje kako film može postati *locus theologicus* u kojem se Bog pojavljuje kroz metaforu empatične, snažne i slobodne žena.

9. Mariologija/Merjemologija

Marija/Merjem, Isusova/Isaova majka, ima veliku važnost i u kršćanstvu i u islamu. U predavanju ćemo analizirati kako je prikazana u Novom zavjetu i u Kur'anu te kako ju se vrednuje u teološkim tradicijama i pobožnosti ovih dviju religija. Osobiti naglasak stavit ćemo i na feministički vid tumačenja lika i uloge Marije/Merjem. Može li Marija/Merjem biti nadahnuće suvremenim vjernicama u njihovim međureligijskim emancipacijskim nastojanjima za provedbu rodne ravnopravnosti?

10. Wicca i moderni duhovni pokreti: Boginja, Majka Zemlja

Predavanje analizira Wiccu i srodne moderne neopoganske pokrete koji božansko razumijevaju kroz figure Boginje i Majke Zemlje, naglašavajući, cikličnost prirode i sakralnost tijela. Posebna pažnja posvećuje se rodnoj dimenziji božanstva, gdje se ženski principi stvaranja, brige i regeneracije postavljaju u središte duhovne prakse, često kao kritika patrijarhalnih religijskih modela.

IV: Kurs: Ko se i kako igra: umjetna inteligencija, društvene mreže (Četvrtak)

1. Šta umjetna inteligencija zna o nama – i šta mi znamo o njoj i kako funkcioniraju algoritmi?
2. Bot srodna duša, AI psihoza i epidemija usamljenosti
3. Orodneni algoritmi u procesima zapošljavanja (AI u HR alatima): Novi izazovi za žene u STEM-u
4. Ko drži kontroler, a ko stvara video-igre? Iskustva žena u gejmingu i metagejming okruženjima
5. Rodna dimenzija tehnologije virtuelne realnosti: Analiza rodnih razlika u imerzivnim okruženjima
6. Crvena, crna ili plava pilula: Rodni stereotipi i društvene mreže
7. Od algoritma do stereotipa: Popularna muzika na društvenim mrežama u ulozi oblikovanja rodnih identiteta
8. Normalizirano nasilje: influenceri, mizoginija i lajkovi koji govore više od riječi
9. Ko govori, ko šuti, ko napada: rodno zasnovano nasilje u online prostoru
10. Rod kao performans u Pixar animaciji - studija slučaja

1. Šta umjetna inteligencija zna o nama – i šta mi znamo o njoj i kako funkcioniraju algoritmi?

Umjetna inteligencija postaje sve veći dio naših svakodnevnih života. AI alati kao Chat-GPT se sve više koriste za prijevod, pomoć sa pisanjem, školske ili radne obaveze, prezentacije, umjesto Google pretrage itd. Kapacitet modela raste eksponencijalno, i stalno su na ponudi nove funkcionalnosti – naprimjer generiranje videa ili programerskog koda. Kako su ovi modeli nastali i kako mogu biti tako uspješni u svim tim zadacima? Zašto neki stručnjaci upozoravaju da veliki ‘generative AI’ model predstavljaju ogromne prijetnje za ljudska prava, okoliš, i intelektualno vlasništvo? Da li je priča o generalnoj inteligenciji koja će nadmašiti ljudsku samo marketing? Odgovaramo na sva vaša pitanja o novim AI tehnologijama i kako će njihov daljnji razvoj oblikovati našu budućnost.

2. Bot srodna duša, AI psihoza i epidemija usamljenosti

Covid-19 pandemija je ubrzala već postojeći razvoj takozvane “epidemije usamljenosti” Istraživanja pokazuju da naročito mladi ljudi su sve više usamljeni i otuđeni – AI kompanije imaju rješenje i za to. Mnogi ljudi sada razgovaraju sa AI, traže savjete o svojim privatnim problemima, i čak ih koriste kao besplatnu psihoterapiju. Također sve više kompanija se takmiče ko će ponuditi savršenog bot-partnera koji pruža virtuelnu romansu putem poruka i video chata. Psihijatri upozoravaju na štetne efekte na mentalno zdravlje, i pojavu pacijenata koji su uslijed razgovora sa AI modelima izgubili kontakt sa stvarnošću – tzv. AI psihoza. U vijestima se pojavljuju slučajevi suicida ili ubistava/nasilja unutar porodice gdje se sumnja da su razgovori sa AI modelima direktno doprinijeli eskalaciji postojećih psiholoških stanja, kao sto su depresija, paranoja ili deluzija. Ako je AI model prije svega optimiziran da podilazi korisnicima i poveća vrijeme koje provode pod ekranom, da li su štetni efekti neizbježni?

3. Orodneni algoritmi u procesima zapošljavanja (AI u HR alatima): Novi izazovi za žene u STEM-u

Da li su AI alati koje HR sektor koristi u procesima zapošljavanja zaista objektivni i neutralni ili samo prikrivaju stare nejednakosti? Predavanje otkriva kako algoritmi za selekciju biografija, oglašavanje poslova i rangiranje kandidata i kandidatkinja mogu nevidljivo diskriminirati žene, posebno u STEM oblastima.

4. Ko drži kontroler, a ko stvara video-igre? Iskustva žena u gejmingu i metagejming okruženjima

Ako žene igraju video-igre skoro isto koliko i muškarci, zašto su i dalje u senci gejming industrije? Predavanje pokazuje kako se rodna nejednakost ispoljava u razvoju video-igara i metagejming okruženjima.

5. Rodna dimenzija tehnologije virtuelne realnosti: Analiza rodni razlika u imerzivnim okruženjima

Za koga je VR hardver zaista dizajniran i da li se žene osećaju bezbedno u višekorisničkim imerzivnim okruženjima? Ovo su samo neka od pitanja kojima se bavimo u okviru ovog predavanja.

6. Crvena, crna ili plava pilula: Rodni stereotipi i društvene mreže

Društvene mreže igraju veliku ulogu u širenju i konsolidiranju savremenih rodni stereotipa. Pojmovi kao što su *incel*, *alpha*, *red pill*, *blue pill*, *Stacy*, *Manosphere*, *pick-me girl* i brojni drugi pojednostavljaju ljudske identitete, dok ih platforme poput Instagrama, X i TikToka pojačavaju putem algoritama i eho komora. Na društvenim mrežama, ponavljanje pretvara ove stereotipe u „istine“, oblikujući uvjerenja korisnika o odnosima, vlastitoj vrijednosti i rodni ulogama.

7. Od algoritma do stereotipa: Popularna muzika na društvenim mrežama u ulozi oblikovanja rodni identiteta

Stereotipni rodni prikazi su jednostavni za razumijevanje i interpretaciju, te se lakše mogu predstaviti kolosalnoj publici društvenih mreža. Kada se popularna muzika spoji s logikom društvenih mreža, rodni identiteti se često svode na jednostavne, tržišno isplative stereotipe što čini kritičko promišljanje važnijim nego ikad.

8. Normalizirano nasilje: influenceri, mizoginija i lajkovi koji govore više od riječi

Ovo predavanje će imati za cilj da pokaže kako influenceri i influencerice koje mladi svakodnevno prate na Instagramu i TikToku oblikuju njihove stavove o ženama, odnosima i moći. Društvene mreže su prostor u kojem mladi provode sate, a algoritmi im serviraju sadržaje koji djeluju zabavno, motivirajuće ili bezazleno, ali često nose poruke koje umanjuju žene, opravdavaju kontrolu i normaliziraju toksične obrasce. Kroz konkretne primjere influencersa i influencerica iz BiH i regije, pokazat ćemo kako se mizoginija često skriva u „šalama“, izazovima i lifestyle narativima, te kako se takve poruke usvajaju bez preispitivanja.

9. Ko govori, ko šuti, ko napada: rodno zasnovano nasilje u online prostoru

Ovo predavanje ima za cilj ukazati na to kako online mediji i portali, kroz komentare dostupne ispod tekstova o rodno zasnovanom nasilju, femicidu i napadima na žene, često postaju prostor sekundarnog nasilja. Kroz analizu komentara ispod konkretnih medijskih tekstova razmatra se ko dobija prostor da govori, ko se povlači u tišinu, a ko aktivno napada, relativizira ili opravdava nasilje.

10. Rod kao performans u Pixar animaciji - studija slučaja

Predavanje analizira rod kao performativnu kategoriju kroz odabrane Pixar filmove (WALL·E, Monsters, Inc., Inside Out), fokusirajući se na neljudske likove. Iako ovi primjeri otvaraju prostor za rodnu i identitetsku fluidnost, narativi najčešće reafirmišu tradicionalne obrasce emocionalnosti i odnosa.

V. Kurs: „Da prostiš, moja žena“. Narodna vjerovanja i sujevjerja (Petak)

1. „Da prostiš, moja žena“: rod, sujeverje i simbolička moć
2. Rod nije prirodan – on se proizvodi
3. Antropološki pristupi vjerovanjima i sujevjerju – rodna dimenzija
4. Materinstvo kao strategija preživljavanja
5. „Ljudi ne kunu nego žene kunu, decu, stoku, kuću“ – majčina kletva u rukama patrijarhata
6. Bajalice, kletve i talismani u narodnoj književnosti
7. Društvena očekivanja od žena u narodnim pjesmama
8. „Nečista krv“? Kulturološki i religijski aspekti menstruacije
9. Hinduziam i narodna vjerovanja
10. Budizam i narodna vjerovanja

1. „Da prostiš, moja žena“: rod, sujeverje i simbolička moć

Predavanje analizira narodna vjerovanja i izreke kao društveno učinkovite prakse koje kroz jezik, humor i tradiciju održavaju rodne hijerarhije. Oslanjajući se na teoriju habitusa i simboličke moći francuskog sociologa Pierrea Bourdieua, pokazuje se kako se takva vjerovanja ne doživljavaju kao neracionalni ostaci prošlosti, nego kao „zdrav razum“ ugrađen u svakodnevne navike i govor. Predavanje kroz otkriva kako se društveni poredak reproducira bez otvorene prisile.

2. Rod nije prirodan – on se proizvodi

Predavanje uvodi koncept “proizvođenje roda” (*doing gender*) i analizira kako se rod u društvenom kontekstu ne posjeduje, nego se stalno proizvodi kroz svakodnevne interakcije, govor i društvena očekivanja. Kroz primjere iz obitelji, obrazovanja i javnog prostora pokazuje se kako se „ispravno“ rodno ponašanje održava suptilnim procjenama, humorom i neformalnim sankcijama, uključujući i one povezane s narodnim vjerovanjima i „zdravim razumom“. Predavanje objašnjava zašto se odstupanja od rodni normi često doživljavaju kao neprirodna ili „izmišljena“, te kako se time učvršćuju postojeće rodne hijerarhije.

3. Antropološki pristupi vjerovanjima i sujeverju – rodna dimenzija

Obično se smatra da su sujeverja narodna verovanja zasnovana na pogrešnim shvatanjima stvarnosti, iracionalna i protivna naučnim znanjima. Antropološki pristup pokušava da odgovori kakav značaj i značenje ima sujeverje u svakodnevnom životu ljudi, kako se preklapa i šta ga razlikuje od religije. Saznaćete na kursu šta stoji iza rodnog stereotipa da su žene „prirodno“ sklonije iracionalnom mišljenju i sujeverju, kako žene kompenzuju strukturnu i sistemsku nejednakost, nedostatak obrazovanja, manju društvenu i ekonomsku moć koristeći magijske prakse da bi stekle osećaj kontrole na kriznim životnim situacijama.

4. Materinstvo kao strategija preživljavanja

Predavanje se bavi društvenim očekivanjima vezanima uz materinstvo i načinima na koje se kroz obiteljske prakse reproduciraju rodne uloge i rodne nejednakosti. Obradivat će se teme obiteljskih poslova i kućanskog rada, s posebnim naglaskom na nevidljive oblike organizacije kućanstva i brige za članove obitelji. Kroz podatke iz istraživanja, primjere iz svakodnevice i zajedničku diskusiju propituje se kako nastaju ova očekivanja i kako ih je moguće mijenjati.

5. „Ljudi ne kunu nego žene kunu, decu, stoku, kuću“ – majčina kletva u rukama patrijarhata

Kako da razumemo kletve koje su se prenosile generacijama? “Bog te ubio!” – izgovorena kletva od strane majke ima posebnu težinu. Šta nam poručuju narodna verovanja? Da li je to izraz ambivalentne materinske figure ili antimaterinstva što nam simbolički govori o tenziji između ideologije idealnog materinstva i mogućih iskustava ženskog subjektiviteta? Metode proklinjanja pripisivane majkama predstavljaju vid simboličke moći i verbalnog nasilja, ali i dozvoljene obrasce odgajanja, brige, vaspitanja i autoriteta kroz propisane patrijarhalne norme.

6. Bajalice, kletve i talismani u narodnoj književnosti

Viševjekovna tradicija usmenog prenošenja umnih stečevina kod balkanskih naroda krunisana je intenzivnijim sakupljanjem i bilježenjem usmenog stvaralaštva u arhivske registre tokom konca 19. i početkom 20. vijeka. Mnoge pjesme koje su sačuvale sjećanja na moć djelovanja magijskih riječi bajalica, talismana i kletvi danas se nalaze u različitim baštenskim ustanovama koje se bave čuvanjem nematerijalnog kulturnog naslijeđa. Kroz analizu i prezentiranje originalnih primjera, moći ćemo zaviriti u duh i društvena vjerovanja koja su obilježila naše narode tokom nekoliko proteklih vijekova.

7. Društvena očekivanja od žena u narodnim pjesmama

Različite društvene pojave iz naše prošlosti (poput krvne osvete, različitih pritisaka i očekivanja od udovica ili nevjesta koje treba da osiguraju produžetak familijarne loze) pamćene su i prenošene putem usmenih pjesama na Balkanu od srednjeg vijeka do novije prošlosti. Narodni duh najviše se sačuvao u usmenom stvaralaštvu, kao i običaji, očekivajna i vjerovanja, posebno u takozvanim “ženskim pjesmama” (lirskim i baladama) koje su, osim opjevanog događaja, pamtile i popratno osjećanje likova. Neke od narodnih praksi predstaviti ćemo putem pjesama koje su nastojale zabilježiti određene događaje i tako ih sačuvati od zaborava. Uloga ovih pjesama, između ostaloga, bila je podstaknuti na razmišljanje kako je određena praksa

odjeknula u dušama pogođenih, poglavito žena, kao i njenim odgovorima na određena očekivanja okoline kroz vrijeme.

8. „Nečista krv“? Kulturološki i religijski aspekti menstruacije

Predavanje analizira kako je menstruacija kroz historiju i u različitim religijskim tradicijama tumačena kao simbol nečistoće, opasnosti ili tabuiziranog tijela, te kako su ta tumačenja oblikovala društvene norme, rodne hijerarhije i isključenja. Kroz komparativnu analizu religijskih tekstova, običaja i kulturnih praksi, razmatra se razlika između ritualne čistoće i moralne vrijednosti, kao i načini na koje su religijski diskursi korišteni za kontrolu ženskog tijela.

9. Hinduziam i narodna vjerovanja

U ovom predavanju upoznat ćemo Manuov kodeks, središnji tekst koji je utjecao na položaj žena u indijskom društvu i koji i danas ima presudan utjecaj. Njegovi su autori bili brahmani, muška elita toga doba, pa je kodeks jedan od kontinuiranih pokušaja održavanja, uspostavljanja, reprodukcije brahmanske hegemonije nad ostalim indijskim vjerskim tradicijama i društvenim slojevima. Manuov kodeks žene dosljedno predstavlja inferiorne u odnosu na muškarce – mentalno, fizički, moralno, socijalno i duhovno. Tijekom predavanja pročitat ćemo i komentirati neke odlomke iz ovog utjecajnog i problematičnog teksta.

10. Budizam i narodna vjerovanja

U sklopu predavanja osvrnut ćemo se na najstariji tekst svjetskih religijskih sistema koji su napisale žene. Therīgāthā, koja se često prevodi kao *Stihovi starijih časnih sestara* (bhikkhunī), budistička je zbirka kratkih pjesama koje su, prema predaji, izgovorile ili zapisale budističke monahinje. Zanimat će nas koji je središnji cilj njihove kontemplacije te kako doživljavaju izlazak iz obiteljskih uloga koje im je dodjeljivala patrijarhalna kultura toga vremena.